कुत्स आङ्गिरसः।सूर्यः। त्रिष्टुप्।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च॥ १.११५.०१

देवानाम्- द्योतनशक्तीनाम्। अनीकम्- समूहभूतम्। चित्रम्- आश्चर्यम्। उदगात्- उदेति। मित्रस्य- स्नेहाधिदेवतस्य। वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य। अग्नेः- सर्वभूतहितक्रतोः। चक्षुः- दृष्टिभूतः। द्यावापृथिवी। अन्तरिक्षम्। आ- समन्तात्। अप्राः- अपूरयत्। सूर्यः। जगतः- चरतः। तस्थुषश्च- अचरतश्च। आत्मा ॥१॥

सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात्।

यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम्॥ १.११५.०२

मर्यः- मनुष्यः। योषम्- स्वपुत्रीम्। न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषामित्यादिष्वेवमेवार्थः। न- इव। सूर्यः। उषसं देवीम्। अभ्येति- अनुगच्छति। उषाः ज्ञानोदयदेवता। आत्मसूर्यागमनपूर्वमेव तदागमनं ख्यापयन्ती कैवल्यप्राग्भारसमाधिभूतागच्छति। तामनुसृत्यात्मसूर्य आगच्छति। आत्मसाक्षात्कारात् किञ्चित्पूर्वत आत्मसाक्षात्कारपर्यन्तं यः समाधिर्भवति स एव उषा इति कथ्यते। यत्र- यस्मिन् काले। देवयन्तः-द्योतनकामाः। नराः- मनुष्याः। युगानि- कालान् हलावयवोपलक्षितकर्माणि वा। वितन्वते- विस्तारयन्ति। भद्राय- मङ्गळाय। भद्रम्- मङ्गळं सूर्यम्। प्रति। गच्छामः ॥२॥

भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः।

Dr. Rangaji

नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः॥ १.११५.०३

सूर्यस्य- आत्मसूर्यसंबन्धिनः। भद्राः- शिवाः। अश्वाः- अश्वोपलक्षितप्राणविशेषाः। हरितः- आकर्षणशक्तिविशिष्टाः। चित्राः- असाधारणाः। एतग्वाः- लक्ष्यं प्रति गच्छन्तः। अनुमाद्यासः- अनुक्रमेण मादनीयाः। नमस्यन्तः- वन्दिताः। दिवः- आकाशस्य। पृष्ठम्- ऊर्ध्वम्। चित्ताकाशस्योत्कृष्टस्थानमित्याध्यात्मिके। आ- समन्तात्। तस्थुः। सद्यः- क्षणेन। द्यावापृथिवी- आकाशं भूमिं च। परि- परितः। यन्ति- व्याप्नुवन्ति ॥३॥

तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार।

यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै॥ १.११५.०४

सूर्यस्य। तत्। देवत्वम्- द्योतनशीलत्वम्। तत्। महित्वम्- माहात्म्यम्। कर्तोः- कर्मणः। मध्या- मध्ये। विततम्- विस्तृतं स्वरश्मिम्। सम्- सम्यक्। जभार- जहार। यदा। इत्- एव। हरितः- रसहरणशीलान् स्वरश्मीन्। सधस्थात्- तत्प्रचारस्थानात्। अयुक्त- अन्यत्र योजितिवान्। तदा। सिमस्मै- सर्वस्मै भुवनाय। वासः- सर्वाच्छादिकाम्। रात्रिम्- निशाम्। तनुते- विस्तारयति। अथाध्यात्मिकोयमर्थः। रात्रिरभ्युदयप्रतीकभूता। अहर्निःश्रेयसप्रतीकभूतम्। निःश्रेयसे उपासनमध्य एव आत्मसूर्यः स्वात्रोचमानांश्चिद्रश्मीन् स्वात्मन्येवाहरति। तदा निःश्रेयसे किञ्चिद्विराम अभ्युदये प्रयत्नश्च भवितुमर्हति। तेनाभ्युदयप्रयत्नेन पुनरहर्भूतनिःश्रेयसमुदेति। अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते। ततो भूय इव ते तम य उ विद्यायां रताः॥ इति श्रुतेः या स्पष्टतया निरूप्यते सैवात्र प्रतीकवर्णनद्वारा परोक्षेण वर्ण्यते। ॥४॥

तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे।

अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति॥ १.११५.०५

Dr. Ranganji

द्योरुपस्थे- चिदाकाशे। मित्रस्य- स्नेहाधिदैवतस्य। वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य। अभिचक्षे- दर्शनाय। तत्। रूपम्। सूर्यः- आत्मसूर्यः। कृणुते- करोति। हरितः- सूर्यस्याकर्षणशक्तयः। अस्य- एतस्य सूर्यस्य। अन्यम्। रुशत्- दीप्यमानम्। अनन्तम्- अन्तरहितम्। पाजः- अहर्भूतं बलम्। सम्- सम्यक्। भरन्ति- धरन्ति। अन्यत्। कृष्णम्- निशाभूतं बलमपि। भरन्ति। आत्मसूर्यस्यैव शक्तिद्वयं मनुष्यप्रज्ञा दैवीप्रज्ञा इत्याध्यात्मिके ॥५॥

अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात्।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः॥ १.११५.०६

अद्य- इदानीम्। निरंहसः- पापरहिताः। सूर्यस्य- आत्मसूर्यस्य। देवाः- द्योतनशक्तयः। उदिताः। अवद्यात्- पापात्। निः- निष्कृष्य। पिपृत- पालयत ॥६॥

Dr. Rangaji